

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуто питання, пов'язані з культурою професійного спілкування майбутніх лікарів. Здійснено спробу аналізу шляхів формування культури професійного спілкування засобами іноземної мови.

Ключові слова: культура професійного спілкування, іноземна мова, шляхи формування.

Входження України до європейського простору вимагає перегляду організаційно-педагогічних засад професійної підготовки студентів вищих медичних закладів відповідно до міжнародних вимог, а також забезпечення конкурентоспроможності випускників на світовому ринку праці.

Підготовка майбутніх фахівців-медиків до належного виконання ними професійних завдань передбачає володіння культурою спілкування на високому рівні. Культура професійного спілкування стає однією з найважливіших проблем у підготовці майбутніх фахівців. Науковці довели, що через брак відповідної підготовки молоді спеціалісти виявляють невпевненість, безпорадність, унаслідок чого програють на ринку праці.

Реалії сьогодення свідчать, що під час надання допомоги хворій людині лікувально-терапевтичний ефект забезпечують не тільки медичні процедури, а й спілкування з пацієнтами. Тому фахова підготовка майбутніх медиків має бути спрямована не тільки на засвоєння ними необхідних професійних знань і вмінь, а й на формування в них соціально значущих пріоритетів. Однією з найактуальніших у сфері професійної підготовки фахівців-медиків стає проблема формування різних аспектів культури спеціалістів: технологічної, екологічної, інформаційної, комунікативної і, зокрема, культури професійного спілкування. Тільки всебічно освічений і розвинений фахівець з високим рівнем культури здатен вирішувати професійні проблеми, спираючись на майстерність спілкування.

Мета статті – з'ясувати значення та необхідність формування культури професійного спілкування студентів вищих медичних закладів.

“Найбільше щастя людини, – говорив А. де Сент-Екзюпері, – це можливість спілкуватися”. Спілкування – це складний, багатоплановий процес встановлення контактів між людьми, який породжений потребами у спільній діяльності. Спілкування може виступати одночасно як: процес взаємодії особистостей; процес обміну інформацією; ставлення людей одне до одного; взаємовплив людей одне на одного; процес їх співпереживання і взаєморозуміння.

У центрі процесу формування культури професійного спілкування майбутнього фахівця знаходиться його особистість, тому особливу увагу акцентуємо на гуманізації процесу формування культури професійного спілкування студентів ВНЗ як складника їхньої професійної підготовки.

Гуманізм (лат. *humanitas* – людяність) розглядається у філософії як світогляд антропоцентризму, витоки якого можна знайти ще в далекій античності. Ідея Цицерона про гуманізм як естетично завершену культурну й моральну еволюцію дійсно людяного індивіда є значущою для сучасного розуміння пріоритету культурної і духовної сторони виховання справжнього професіонала.

Історичні дані свідчать, що лікувальна справа в наших предків завжди ґрунтувалася на гуманістичних цінностях: співчутті, безкорисливості, любові до людей тощо. “Слова, як і ліки, – підкреслював письменник і лікар П. Бейлін, – мають пряму токсичну чи побічну дію. На окремі слова виробляється несприйняття – вони можуть викликати “алергію”, шок. А передозуєш, хай навіть за змістом своїм лікувальні слова, може розвинути-ся “лікарська хвороба”.

Від лікаря пацієнт чекає розуміння та співпереживання, тому потрібно шукати найточніші й найвиразніші слова, тим самим активно впливаючи на його настрій, самопочуття. В. Скуратівський слушно зауважив, що одним із суттєвих показників людської шляхетності є культура спілкування – поняття не тільки лінгвістичне, а й психологічне, естетичне та етичне.

Стрімкі зміни в розвитку суспільства пов’язані зі змінами в сучасній культурі. Культура – це творча діяльність людей, у праці яких створюються, зберігаються, розподіляються, обмінюються, споживаються суспільно значущі матеріальні та духовні цінності. Культура виявляється в духовному світі людини; в збереженні, створенні та передачі знань; у безпосередньому людському спілкуванні [1, с. 7].

Основними напрямками роботи щодо формування у студентів культури спілкування визначено: мотиваційно-ціннісну, операційно-технологічну та оцінно-рефлексивну підготовку студентів до професійного спілкування [3, с. 79].

Як свідчить практика, іноземна мова має великі можливості для розвитку ідейно-моральних орієнтацій і підвищення професійно-етичного потенціалу студентів. Вивчення іноземної мови сприяє усвідомленню загальнолюдських цінностей, формуванню уявлень про морально-етичні норми й традиції, що відіграє позитивну роль у професійному становленні майбутнього медика. Зокрема, воно сприяє розвитку пізнавальних функцій людини. При цьому в студентів розвиваються важливі інтелектуальні функції аналізу й синтезу, які необхідні впродовж усього його професійного життя й без чого неможливе виконання фахових обов’язків, формуються мовні узагальнення та розвивається абстрактне мислення.

Складаючи іншомовне висловлювання, замислюючись над послідовністю й повнотою реплік, студенти вищих медичних навчальних закладів удосконалюють логіку мислення. Крім того, розширюючи обсяг знань, іноземна мова сприяє підвищенню рівня освіченості та інтелігентності. На нашу думку, завдяки вивченню іноземної мови очищується від бруду й рідна мова [2, с. 39].

На думку Т.В. Шестакової, важливими шляхами й засобами стимулювання студентів до активності, самостійності, нагромадження особистісного досвіду є різні новітні технології: діалогічні форми та методи освіти й виховання (групові дискусії, аналіз соціально-професійних ситуацій, діалогічні лекції); активні та евристичні методи (“мозковий штурм”, синектика тощо); тренінгові технології (тренінг рефлексивності, професійно поведінковий тренінг тощо). Вони спрямовані на постійне збагачення досвіду творчості, формування механізмів самопізнання, самоорганізації та самореалізації особистості, сприяють розкриттю особистісного потенціалу студентів [5, с. 36–37]. Усі зазначені завдання повною мірою охоплює дисципліна “Іноземна мова професійного спрямування”.

“Іноземна мова – навчальна дисципліна особливого роду, – зазначає Е. Міквабія. – На відміну від низки інших навчальних дисциплін, що вивчаються у вищій школі, кінцевою метою яких є засвоєння змісту освіти, кінцева мета навчання іноземної мови – сформованість практичних навичок і розвиток культури спілкування для успішного вирішення комунікативних завдань у майбутній професійній діяльності” [4, с. 146].

У вищих навчальних закладах немовного профілю іноземна мова – одна з небагатьох навчальних дисциплін загальноосвітнього циклу, яка сприяє формуванню культури професійного спілкування майбутніх медиків. Саме на заняттях з іноземної мови вирішуються такі завдання:

- формування в майбутніх працівників медичної сфери потреби в удосконаленні культури професійного спілкування;
- освоєння ними вмінь психотехніки;
- оволодіння майбутніми медиками технікою мовлення;
- оволодіння ними культурою ділового мовлення;
- освоєння діалогу як організаційного принципу комунікативної діяльності;
- оволодіння психологічною технікою переконувального впливу в професійному спілкуванні.

На наступному етапі формування культури професійного спілкування в майбутніх медиків передбачає:

- 1) розвиток у студентів умінь сприймання та розуміння інших людей;
- 2) формування в майбутніх лікарів умінь використовувати невербальні засоби спілкування;
- 3) оволодіння ними методикою активного слухання в професійному спілкуванні;
- 4) оволодіння студентами етикою ділового спілкування.

Мовленнєвий етикет (ширше – етико-психологічні основи спілкування) становить те підґрунтя, на якому тільки й можливе професійне формування лікаря. Усі його зусилля допомогти пацієнтові може звести нанівець нечемне, фамільярне привітання, грубість, неуважність, нетактовність, виявлені під час опитування. Спілкування лікаря з хворим – це бесіда обоюдно зацікавлених людей, мета яких – перемогти недугу. Вона ви-

магає від медика певних зусиль, нервових витрат, щоб залишатися доброзичливим, невимушеним, терпимим. Усе це, у свою чергу, необхідно для подолання в бесіді з пацієнтом цілком природної його тривожності, дратівливості, виснаженості. Майже завжди соматична хвороба супроводжується страхом, переживаннями, очікуваннями, які здатні спричинити стресовий, депресивний стан. Хворого можуть відштовхнути, налякати навіть темп, висота звучання голосу, інтонація, яку іноді називають “душею” слова. Інтонація може змінити зміст одного й того самого слова. Воно може підбадьорити і, навпаки, знищити, перекреслити всі сподівання. Причому інтонація мовлення лікаря, так само, як і актора, повинна узгоджуватися з його виразом обличчя, жестами. Для пацієнта все це є джерелом інформації, яку він потім прискіпливо аналізує, щоб винести вирок: довіряти чи ні.

Таким чином, культура спілкування є результатом складного, динамічного процесу виховання особистості, яка повинна поєднувати професійну підготовку студентів із духовним, моральним, етичним, естетичним розвитком.

Під час проведення практичних занять з дисципліни “Іноземна мова професійного спрямування” задля розширення світогляду студентів, забезпечення варіативності матеріалу, надання найбільш цікавої інформації обирали матеріал про діяльність органів охорони здоров'я не тільки в Україні, а й у зарубіжних країнах.

Одним із засобів активізації роботи з формування культури спілкування були уривки з художніх творів мовою оригіналу, за допомогою яких студенти активно готувались до обговорення тем “У лікарні”, “Лікар і пацієнт” тощо. Під час бесід студенти на прикладах доводили необхідність усебічного розвитку майбутніх лікарів.

Студентам пропонували зробити віршований переклад іншомовного твору на рідну мову. Слід зазначити, що вкраплення іншомовної поезії в хід занять активізував студентів, але спочатку викликав багато суперечок серед них, бо більшість вважала цю роботу “несерйозною” та не сумісною з роботою лікаря. Однак завдання такого типу хоч і не були обов'язковими, тобто призначалися для самостійної роботи за бажанням, проте завжди оцінювалися. Найкращі роботи друкувалися (за згодою автора) в рубриці “Наші таланти”.

Зауважимо, що активізації процесу формування культури професійного спілкування майбутніх лікарів сприяла реалізація міжпредметних зв'язків дисциплін гуманітарного циклу з фаховими навчальними дисциплінами та гармонійне поєднання традиційних форм і методів навчання з нетрадиційними (лекції, семінари, бесіди, круглі столи, конференції).

Таким чином були створені умови для духовного, інтелектуального, творчого становлення студентів, що є вагомим фактором професійного розвитку майбутніх лікарів.

Проведене дослідження дає змогу зробити такі **висновки**. Процес формування культури професійного спілкування майбутніх лікарів під час навчання у вищих медичних закладах освіти є значущим з двох причин.

По-перше, культура професійного спілкування поєднує в собі ті гуманістичні цінності, які традиційно належать до загальнолюдських: доброзичливість, повагу, емпатію та толерантність до інших, почуття власної гідності й самоповаги.

По-друге, культура професійного спілкування сама по собі стає життєво необхідною цінністю для фахівця. Без неї не вирішуються професійні завдання і не досягаються поставлені цілі. Лише володіння високим рівнем культури професійного спілкування сприяє успішності міжособистісних контактів і відносин.

Список використаної літератури

1. Амеліна С.М. Самодіагностика рівня культури професійного спілкування студентів аграрних ВНЗ / С.М. Амеліна // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць. – Київ ; Запоріжжя, 2008. – Вип. 48. – С. 7–10.

2. Дусь Н.А. Формування культури педагогічного спілкування у студентів гуманітарно-педагогічного коледжу : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Н.А. Дусь. – Вінниця, 2008. – 200 с.

3. Калашник Н.Г. Роль естетичного смаку у процесі формування особистості молодшої людини / Н.Г. Калашник // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. праць. – 2002. – Вип. 18.

4. Миквабія Э.Г. Особенности обучения иностранному языку с использованием новых технологий / Э.Г. Миквабія // Теоретичні і прикладні проблеми психології і педагогіки : зб. наук. праць Східноукр. нац. ун-ту. – Луганськ, 2002. – № 3 (3). – С. 146–145.

5. Шестакова Т.В. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Тетяна Віталіївна Шестакова. – К., 2006. – 244 с.

Орел-Халик Ю.В. Формирование культуры профессионального общения будущих врачей средствами иностранного языка

В статье рассматриваются вопросы, связанные с культурой профессионального общения будущих врачей. Сделана попытка анализа путей формирования культуры профессионального общения при помощи иностранного языка.

Ключевые слова: культура профессионального общения, иностранный язык, пути формирования.

Orel-Khalik Y. Formation of professional communication culture for future doctors by facilities of a foreign language

The article is dedicated to the culture of professional communication of future doctors. The attempt of analyses of ways of professional culture formation by means of foreign language has been made.

Key words: professional communicative culture, foreign language, ways of formation.